

Z ÚSTŘEDNÍ PEDAGOGICKÉ KOMISE

Zasedání Ústřední pedagogické komise ve dnech 28. a 29. června 1957 se věnovalo třem významným stránkám přípravy nového obsahu naší všeobecně vzdělávací školy: plánu výzkumu a ověřování pokusného učebního plánu, osnov a učebnic, dokončení přípravy pokusných učebnic pro výzkumné školy a návrhu varianty učebního plánu.

V zahajovacím projevu akademik O. Chlup uvedl jednání podnětnými myšlenkami o pojetí naší všeobecně vzdělávací školy, které je uplatňováno v práci ÚPK i odborných komisí.

Řekl: »Náš školský zákon z r. 1953 dal základ jedenáctileté škole všeobecně vzdělávací, který považuji za správné řešení naší školské organizace, jestliže je tato organizace pochopena v perspektivě budoucí školy, poskytující všeobecné vzdělání všem podle schopností, jestliže je chápána jako cíl základního vzdělání pro všechny pracující lid, jako škola vpravdě lidová a národní. Taková škola nemůže být sama o sobě současně přípravou pro školu vysokou. Podle mého názoru je věcí vysokých škol, aby vytvořily pro své cíle a potřeby odborné a specialisované přípravy, ať již jednoleté nebo dvouleté, které fakticky už existují na některých vysokých školách a také jinde, na př. v amerických kolejších tříletých jsou osvědčenou tradicí jako přípravy pro vysokoškolské studium.

Úvahy o organizaci všeobecně vzdělávací školy, o jejím ustálení, jsou nutnou podmínkou pro učební plány, osnovy a učebnice. Naše odborné komise a ústřední pedagogická komise se řídily přirozeně naší pevnou úpravou všeobecně vzdělávací školy jedenáctileté podle zákona z r. 1953 s tou perspektivou základního všeobecného vzdělání, jehož se v budoucnosti bude dostávat podle možností veškeré naší mládeži.

Je přirozené, že se v tak velké přeměně

věcí střetly dva různé a nemyslím protichůdné směry a názory.

Na jedné straně převládá síla tradice školy výběrové, která uchovává nebo uchovávat se snaží jistě nesporné hodnoty vzdělání, ale ovšem stále ještě s prvky diferenciace předčasné. Na druhé straně pak působí síla společenských zákonitostí, která posunuje základní všeobecné vzdělání všeho našeho lidu nad mez věkovou, která byla platná v období kapitalismu.⁽¹⁾

Dále zhodnotil *kladné výsledky spolupráce* ÚPK, odborných komisí, ministerstva školství a kultury a Státního pedagogického nakladatelství, které v mnoha věcech došly ke shodě. Jako příklad uvedl některé zásady pro tvorbu učebnic. »Učebnice, které projdou výzkumným řízením již v příštím školním roce, budou mít podstatně snížený rozsah. Tento kvantitativní požadavek nebyl míněn na úkor kvality a myslím, že i v tomto směru bylo dosaženo dobrých výsledků.

Také požadavek, aby učebnice byly psány pro žáky, aby vyhovovaly věkovým zvláštnostem, časovým možnostem zmírnil upřílišněný abstraktní ráz a sloh dosavadních učebnic.

Dohodli jsme se, že metodické prostředky, tak hojné v minulých učebnicích, budou zařazeny do metodických průvodců a příruček.

V cizojazyčných učebnicích snažili jsme se odstranit upřílišněné theoretisující výklady a posílili tím vlastní funkci cizojazyčného učitele.

Je hodně sporných názorů naukových, didaktických, pedagogických, které vyžadují řešení, zvláště se zřetelem k dobrým učebnicím.⁽²⁾

Hlavní referát o *plánu výzkumu a ověřování* pokusného učebního plánu, osnov a učebnic pronesl s. B. Kujal, I. místopředseda ÚPK. Úvodem s. Kujal upozornil na hlavní

¹⁾ Stenografický zápis, archiv VÚP, str. 1/3, 1/4, 2/1.

²⁾ dtto, str. 2/1, 2/2.

myšlenky usnesení ÚV KSČ z 13. 6. 1957 o otázkách ideologické práce strany a aplikoval je na práci ÚPK. Konstatoval tyto skutečnosti: »Celkové zaměření naší dosavadní práce ústřední komise na postupné uskutečňování všeobecného středoškolského vzdělání pro veškeru mládež bylo a je správné. Zaměření naší dosavadní práce na základní učivo je v souladu s referátem s. Hendrycha, který hovoří o základních vědomostech v jednotlivých vědních oborech i o nutnosti položit důraz na obsah vzdělání. Rovněž jsme se snažili zajistit v plné šíři polytechnisaci naší školy. Jak je patrné ze zápisů jednání ÚPK o osnovách a učebnicích a o učebním plánu, nutno pokládat otázku polytechnisace všeobecně vzdělávací školy v pokusném učebním plánu, v osnovách a učebnicích za nedořešenu. Budeme muset řešit i v připravovaném výzkumu některé otázky nově, tak, jak to vyplývá z usnesení ÚV KSČ.«³⁾

V dalším soudruh Kujal uvedl některé nové rysy základního učiva, k nimž se došlo při přípravě pokusných osnov a učebnic. Ve stručnosti uvedeme některé rysy základního učiva, o nichž soudruh Kujal obšírněji a s příklady pojednal: »Základní učivo bylo nutno vymezit v různých podobách, v různých polohách abstrakce a konkrétnisace. V osnovách je základní učivo obsaženo v obecnější podobě. Učebnice obsahují jednotlivé konkrétní vědomosti, dovednosti a návyky, které mají všichni žáci ovládnout, upevnit si je, umět jich v praxi používat. Ve vyučování se základní učivo realizuje v souvislosti s řadou dalších konkrétních faktů, věcí, jevů a pod.

Do základního učiva v učebnicích zahrnujeme nejen nejobecnější zákonitosti, ale i fakta, která umožňují pochopit tyto zákonitosti. Do základního učiva zahrnujeme nejen poznatky z jednotlivých věd, na příklad přírodních, ale i jejich aplikaci na praxi, na výrobu. Nelze je chápati metafyzicky, izolovaně, ale ve vztahu k didaktickému systému školy, k procesu jeho osvojování. Do základního učiva zahrnujeme nejen požadavky na vědomosti, ale i na dovednosti a návyky. Základní učivo lze samozřejmě po-

suzovat jedině v souvislosti s příslušnými metodickými postupy, vyučovacími formami a metodami. Zvláště se osvědčuje použít při hodnocení základního učiva počtu, systému a struktury vyučovacích hodin, didaktických principů a pod.«

Jádro referátu soudruha Kujala tvořil návrh plánu výzkumu a ověřování pokusného učebního plánu, osnov a učebnic. Podrobněji se věnoval theoretickému objasnění vztahu mezi cílevědomým pedagogickým působením na jedné straně a změnami, jež nastávají v žákovi, v jeho vědomostech, dovednostech a chování na straně druhé a uvedl důsledky tohoto vztahu pro plány výzkumu. Soudruh Kujal vysvětlil, jak je stanovena problematika výzkumu, jakými metodami se bude pracovat na základních výzkumných školách a na krajských výzkumných školách a jak je výzkum organizován. Tyto myšlenky byly plněm ÚPK prodiskutovány, zvláště pak otázky metod učitelovy práce a otázky možnosti dalších cest k získání materiálu pro zhodnocení pokusného učebního plánu, osnov a učebnic. Plenum ÚPK učinilo na základě referátu soudruha Kujala toto usnesení o výzkumu pokusného učebního plánu, osnov a učebnic:

1. Výzkum pokusného učebního plánu, osnov a učebnic se soustřeďuje především na ty hlavní problémy, na které upozornilo ministerstvo školství a kultury, Ústřední pedagogická komise, odborné komise, autoři a pod. Jde především o přiměřenost systému základního učiva žactvu příslušného školského stupně a postupného ročníku, o polytechnisaci školy, o ideovost a výchovnost vyučování v duchu marxismu-leninismu, o správné pojetí učebnice jako základní pomůcky pro žactvo a j. Tento výzkum bude třeba postupně uvést v soulad s výzkumem varianty učebního plánu pro jedenáctiletou střední školu, kterou připravila Ústřední pedagogická komise za předpokladu zřízení přípravy pro studium na vysokých školách.

2. Výzkum pokusného učebního plánu, osnov a učebnic se koná jednak na vý-

³⁾ Stenografický zápis, archiv VÚP.

zkumných školách základních a jim odpovídajících kontrolních třídách, jednak na krajských výzkumných školách. Do posuzování pokusného učebního plánu, osnov a učebnic bude zapojena i širší obec učitelská a veřejnost, a to prostřednictvím odborných časopisů a tisku, kde budou hodnoceny osnovy a učebnice, podávány zprávy o výzkumu, o seminářích projednávajících nové osnovy a učebnice a pod.

3. Na základních výzkumných školách se jednotlivé pedagogické instituce soustřeďují na prozkoumání typických „modelů“ základního učiva v příslušném postupném ročníku, po případě na prozkoumání některých základních problémů pokusného učebního plánu.

Před zahájením výzkumu provedou výzkumní pracovníci analýzu tohoto učiva, stanoví postup a metody své práce a spolu s učiteli rozpracují příslušné vyučovací postupy. Použijí takových metod výzkumu, které jim umožní hlouběji postihnout podstatu vyučovacího procesu při probírání a osvojování základního učiva. Všude, kde to povaha učiva dovolí, provedou srovnání s průběhem a výsledky vyučování na školách kontrolních, pracujících podle dosažitého učebního plánu, osnov a učebnic. Výtěžky výzkumu budou konfrontovány se zkušenostmi učitelů z výzkumných škol, jakož i s názory na pokusný učební plán, osnovy a učebnice, jež se objeví v tisku, v seminářích o učebnicích a pod.

4. Na krajských výzkumných školách budou pracovat učitelé podle pokusného učebního plánu, osnov a učebnic především v 1., 2., 6. a 9. postupném ročníku. (Ruskému jazyku se vyučuje podle pokusných osnov a učebnic ve 4. a 5. postupném ročníku.) Aby se tato práce konala v duchu a pojetí pokusného učebního plánu, osnov a učebnic, připraví autoři učebnic za spolupráce odborných komisí metodické směrnice, v nichž bude krátce a přehledně podán výklad o hlavních zásadách práce s novými učebnicemi. K učebním předmětům, pro něž nejsou učebnice, jakož i k učebnímu plánu, připraví tyto směrnice odborné komise.

Ústřední pedagogická komise žádá minis-

terstvo školství a kultury, aby vyzvalo hlavní autory pokusných učebnic, aby připravili tyto metodické směrnice do 25. VIII. 1957.

Doporučuje se, aby krajské ústavy pro další vzdělávání učitelů, výzkumní pracovníci a autoři pomáhali učitelům výzkumných škol v jejich práci, konali pro ně semináře a pod.

Učitelé a ředitelé krajských výzkumných škol zpracovávají své zkušenosti z práce, a to podle návodů, které jim dodají příslušné pedagogické instituce rovněž do 25. VIII. t. r. (Zajistí je vědečtí tajemníci odborných komisí.)

V těchto návodech, zpracovaných podle jednotlivých temat základního učiva v učebnicích nebo v učebních osnovách, budou uvedeny jednak otázky týkající se předchozí přípravy žactva, základního učiva, jeho přiměřenosti a způsobů jeho probírání, učebnic, pomůcek a výchovně vzdělávacích výsledků, dosažených při práci podle osnov a učebnic, jednak výzvy, aby se učitelé vyjádřili ke všem otázkám, které pokládají v souvislosti s novým učebním plánem, osnovami a učebnicemi za významné. Tyto zásady ke zpracování zkušeností z práce podle nového učebního plánu, osnov a učebnic musí být jednoduché, konkrétní, zaměřené na otázky podstatné, umožňující učitelům vyjádřit se ke všemu, co pokládá za důležité, a musí být koncipovány tak, aby postihly hlavní rysy systému základního učiva a aby bylo možno je zpracovat.

Učitelé z krajských výzkumných škol zpracovávají své zkušenosti z práce ihned při probírání jednotlivých temat a po jejich probrání; na konci pololetí a školního roku projednají tyto své zkušenosti v metodických sdruženích, v předmětových komisích, po případě v pedagogické radě a připojí celkové hodnocení práce podle učebního plánu, osnov a učebnic. Ukáže-li se v prvním pololetí potřeba podávat zprávy za čtvrtletí, bude tato změna se školami dohodnuta.

Zkušenosti z práce zašlou výzkumné školy hromadně do 15. února a do 15. července příslušnému výzkumnému ústavu pedagogickému; ten je předloží té pedagogic-

ké instituci, která vede výzkum v příslušném učebním předmětu a ročníku.

Pedagogické instituce shromáždí jednak prověřený materiál ze základních výzkumných škol, jednak zkušenosti z práce učitelů a ředitelů krajských výzkumných škol.

Tento materiál dále podle možnosti doplní výsledky besed a seminářů s učiteli základních a krajských výzkumných škol, výsledky besed s rodiči, zprávami o osnovách a učebnicích z tisku atd. Použijí i jiných forem získání materiálu, aby zainteresovali široký okruh učitelů, školských pracovníků a j. To jim umožní vypracovat zprávy a studie, které přispějí k propracování teorie základního učiva, teorie učebního plánu, osnov a učebnic, metodik jednotlivých učebních předmětů, jakož i návrhů na konečnou úpravu pokusného učebního plánu, osnov a učebnic a seznamu pomůcek potřebných k práci podle nových osnov a učebnic.

Aby pokusný učební plán, osnovy a učebnice byly prověřovány ne jen těmi způsoby, které plánuje Ústřední pedagogická komise, doporučuje se učitelským sborům výzkumných škol, aby uvážily, jak by bylo možno i v těch postupných ročnících, v nichž se bude konat výzkum až ve II. a III. etapě, tvůrčím způsobem bez narušení výchovně vzdělávací práce uplatňovat zásady nových osnov a tak je předběžně posoudit.

Ústřední pedagogická komise očekává, že z učitelských kolektivů výzkumných škol přijdou podněty, jak by bylo možno ověřování pokusného učebního plánu, osnov a učebnic provádět lépe, jednodušeji a s větší nadějí na dobré výsledky této práce.

5. Výzkum pokusného učebního plánu se koná v jednotě s výzkumem pokusných učebních osnov a učebnic. V 1. a 2. postupném ročníku sleduje každý učitel na výzkumných školách učební plán a 1—2 učební předměty. Výzkumné ústavy pedagogické určí, které školy se věnují sledování jednotlivých učebních předmětů v 1. a 2. postupném ročníku. V 6. a 9. postupném ročníku zpracovává zkušenosti s novým učebním plánem ředitel školy (nebo jeho zástupce),

a to ve spolupráci s učiteli vyučujícími v těchto postupných ročnících.

6. Výzkum osnov a učebnic učebních předmětů, jež jsou společné českým a slovenským školám, se koná v měřítku celostátním. Zkušenosti z českých i slovenských škol zpracovává pedagogická instituce pověřená vedením výzkumu.

7. Schvaluje se rozdělení výzkumu I. etapy mezi pedagogické instituce. (Rozdělení je uvedeno ve zprávě Ústřední pedagogické komise, uveřejněné v Pedagogice č. 4, str. 508—513.)

8. Výzkum pokusného učebního plánu, osnov a učebnic řídí a koordinuje Ústřední pedagogická komise a odborné komise. V Ústřední pedagogické komisi a v odborných komisích budou projednány zprávy o výzkumu, návrhy na konečnou úpravu pokusného učebního plánu, osnov a učebnic, jež předloží jednotlivé instituce a komise. Jednotlivým členům Ústřední pedagogické komise a odborných komisí bude umožněno účastnit se výzkumu některých úseků učiva na základních a krajských výzkumných školách a získat tak vlastní zkušenosti o provádění výzkumu. Ústřední pedagogická komise a odborné komise koordinují také zpracování metodických knih pro učitele, jakož i zpracování seznamu učebních pomůcek.

Ústřední pedagogická komise vydá materiál z dosavadní práce, aby bylo známo, které problémy se projednávají, jak se projednávají a jak byly zdůvodněny.

9. Ústřední pedagogická komise žádá ministerstvo školství a kultury, aby zajistilo pedagogickým institucím, především vysokým a vyšším pedagogickým školám, základní podmínky pro tuto práci, zvláště potřebnou úhradu na zpracování materiálu z krajských škol a pod.

10. Ústřední pedagogická komise ukládá svým odborným komisím, aby po skončení příprav k výzkumu v 1. etapě přikročily k rozdělení výzkumu 2. a 3. etapy mezi pedagogické instituce.

Dalším bodem jednání byla *příprava pokusných učebnic*, o níž podal zprávu tajemník ÚPK Dr. St. Mařan. Konstatoval, že vý-

zkumné školy mají připraveny pro počátek vyučování (většinou první pololetí) rukopisy všech učebnic (prvních částí) pro 1., 2., 3., 9. post. roč. (ruský jazyk pro 4. a 5. p. r.), v nichž začne od září výzkum. Rovněž projednána většina rukopisů druhých částí učebnic pro ostatní část roku. Užší předsednictvo projednalo až do té doby tyto rukopisy druhých částí pokusných učebnic první etapy: Ruský jazyk pro 4. a 5. p. r., anglický jazyk pro 9. p. r., francouzský jazyk pro 9. p. r., německý jazyk pro 9. p. r., dějepis pro 6. p. r., zeměpis pro 6. p. r., hospodářský zeměpis pro 9. p. r., početnice pro 1. p. r., deskriptivní geometrie pro 9. p. r., fyzika pro 9. p. r. K těmto rukopisům nebyl doporučen zatím jeden rukopis, a to rukopis Hospodářského zeměpisu pro 9. ročník. Užší předsednictvo ŮPK projednalo také návrh osnov a učebnice geologie a mineralogie a doporučilo odb. komisi pro zeměpis, aby vytvořila subkomisi pro geologii a mineralogii, aby projednaly společně zařazení geologie a mineralogie do učebního plánu a do osnov zeměpisu, a to v souvislosti s přípravou varianty učebního plánu. Předložený návrh osnov ani rukopis učebnice geologie a mineralogie, určené pro 4 vyučovací hodiny týdně, užší předsednictvo nedoporučilo pro tisk a výzkum. Dále soudruh Mařan na konkrétních příkladech hodnotil uplatnění zásad základního učiva při přípravě učebnic. Uvedl, jaké nedostatky vidíme stále i v připravených rukopisech pokusných učebnic: »Zůstaly nedořešeny otázky polytechnického vyučování a otázky výchovy žactva. Máme obavu, že výchovné otázky v těchto učebnicích nejsou dobře zajištěny. Při oprávněné snaze o zmenšení rozsahu učebnic mohlo dojít k mechanickému zestručnění a omezení obsahu na úkor jeho pedagogické hodnoty. Skutečně mechanické zestručňování se někde mohlo stát hlavní metodou autorovy práce. V mnoha učebnicích zůstal nevyřešen problém cvičení. Důsledkem spěchu a častých úprav je nedostatečný zřetel k jazykové stránce učebnic. Proto je nutné, aby při výzkumu a ověřování byly zvláště tyto otázky sledovány.« Závěrem předložil návrh zásad pro další po-

stup v práci na přípravu pokusných učebnic II. a III. etapy. Po diskusi bylo přijato toto usnesení:

1. Ústřední pedagogická komise souhlasí se zprávou vědeckého tajemníka soudruha Dr Mařana o dosavadním postupu užšího předsednictva při projednávání druhých částí pokusných učebnic I. etapy a bere na vědomí vyjádření o učebnicích, která byla užším předsednictvem předložena ministerstvu školství a kultury.

2. Ústřední pedagogická komise předkládá tyto zásady pro další postup v práci na přípravě učebnic II. a III. etapy:

- a) Redaktoři Státního pedagogického nakladatelství předkládají odborným komisím rukopisy, které zcela vyhovují zásadám přijatým ministerstvem školství a kultury.
- b) Odborným komisím se poskytuje dostatek času k tomu, aby učebnice mohla být důkladně projednána; o jednání se sepiše protokol; tento protokol se projedná spolu s rukopisem v Ústřední pedagogické komisi a závěry se předloží ministerstvu školství a kultury, v opise Státnímu pedagogickému nakladatelství.
- c) Státní pedagogické nakladatelství zajistí přepracování učebnice, přijme-li ministerstvo školství a kultury názor Ústřední pedagogické komise. Přepracovaný text učebnice předloží ministerstvu školství a kultury. (Do odborné komise a do Ústřední pedagogické komise se rukopis vracet nebude.)

Ministerstvo školství a kultury rozhodne, bude-li se učebnice tisknout jako pokusná; při rozporech mezi recenzemi, vyjádřením Ústřední pedagogické komise a pod. svolá ministerstvo školství a kultury učebně metodickou radu (komisi), která věc projedná.

- d) Odborné komise a Ústřední pedagogická komise dostanou včas přehled o přípravě jednotlivých učebnic.
- e) Redaktoři Státního pedagogického nakladatelství a metodici ministerstva školství a kultury se účastní jednání

odborných komisí a Ústřední pedagogické komise.

f) Slovenské učebnice, které nejsou celostátní, budou projednány ve Slovenské ústřední pedagogické komisi a v jejích komisích. Slovenská ústřední pedagogická komise předkládá Ústřední pedagogické komisi zprávu o přípravě těchto slovenských učebnic.

g) Ústřední pedagogická komise upozorňuje ministerstvo školství a kultury a Státní pedagogické nakladatelství, že pro úspěch výzkumu a pro práci výzkumných škol je naprosto nutné, aby výzkumné školy dostaly pokusné učebnice I. etapy včas. Dále je žádoucí, aby úprava a vybavení pokusných učebnic odpovídaly požadavkům na učebnice.

3. Ústřední pedagogická komise by uvítala zprávu Státního pedagogického nakladatelství o výsledcích jednání o grafické úpravě učebnic.

4. Ústřední pedagogická komise vyslovuje dík odborným komisím za jejich práci při přípravě pokusných učebnic I. etapy.

Třetím bodem jednání plena ÚPK byl návrh varianty učebního plánu. Referát o práci odborné komise pro učební plán a o jejích návrzích přednesl tajemník této komise soudruh J. Korejs. Připomněl, že odb. komise předložila již na minulém zasedání návrh varianty učebního plánu, avšak ÚPK ji požádala, aby ještě dále otázku varianty propracovávala.

Připomněl, že ÚPK doporučila odborné komisi pro učební plán, aby projednala podněty z jednání se zástupci odborných komisí a zvláště uvážila otázku postavení dalšího druhého živého jazyka, možnost jeho zavedení na II. stupni a aby řešila problém povinného a relativně povinného předmětu, aby zařadila kreslení do 8. post. ročníku a sledovala soustavu takto pojaté školy s přípravkou na školu vysokou. Soudruh Korejs podal vysvětlení k návrhu učebního plánu vypracovanému v odb. komisi. Podle tohoto návrhu je další živý jazyk zařazen mezi povinné předměty, snižuje se počet hodin pro předmět základy výroby ze 3 na 2 hod., tělesné

výchově jsou dány 3 hodiny týdně a j. Celkový počet vyučovacích hodin týdně je v návrhu 303 hodiny. Projevil názor, že ani tento návrh neuspokojuje, a proto podal ještě vlastní návrh učebního plánu s 297 hodinami týdně.

Ve velmi živé diskusi byly uváděny především názory na druhý živý jazyk, na předměty národní školy, počet vyučovacích týdenních hodin, potřebu přípravy pro vysoké školy, polytechnické vyučování, o hodinách mravní výchovy.

Na konci jednání prvního dne zasedání bylo uloženo předsednictvu, aby do druhého dne připravilo podle diskuse nový návrh učebního plánu, který by počítal s přípravným kursem jednoročním nebo dvouročním jako s přípravou pro studium na vysoké škole po absolvování jedenáctileté střední školy. Tento návrh předsednictvo vypracovalo (soudruzi Kujal, Pavlovič, Šula, Bakoš, Ledvinka, Uher, Mařan) a druhého dne byl předložen členům ÚPK k projednání. Návrh zdůvodnil rektor Dr G. Pavlovič. Vysvětlil, proč byl poněkud omezen počet vyučovacích hodin mateřského jazyka a matematiky, zachován povinný další živý jazyk na III. stupni, na národní škole vydělen předmět o přírodě a společnosti od prvního ročníku, mezi nepovinné předměty zařazena speciální výrobní praxe a sportovní hry, zavedeny zájmové kroužky a j. V diskusi byl návrh projednán. Diskutovalo se zvláště o otázkách polytechnického vyučování, tělesné výchovy, vyučování civilní obraně, o přírodovědných předmětech na národní škole, o zavedení prázdninové praxe a j. Návrh varianty učebního plánu, vypracovaný předsednictvem, byl přijat. Usnesení k učebnímu plánu zní:

1. Ústřední pedagogická komise v souladu se svými předchozími usneseními vypracovala variantu pokusného učebního plánu. Předkládá ji ministerstvu školství a kultury s tím, že jde o návrh pokusného učebního plánu pro jedenáctiletou střední školu, na niž naváže příprava pro školu vysokou. Pro civilní obranu se v učebním plánu počítá v 9.—11. postupném ročníku s 20 hodinami za rok.

2. Předsednictvo Ústřední pedagogické komise prozkoumá způsob, jak účelně sladit výzkum dosavadního pokusného učebního plánu a osnov s navrženou variantou.

3. Soudruh Dr K. Kattoš a soudruh pplk. Novák upozorňují ještě na problém tělesné výchovy (3 hodiny týdně).

4. Soudruh Korejs, tajemník odborné komise pro učební plán, předloží předsednictvu Ústřední pedagogické komise své připomínky k navržené variantě pokusného učebního plánu písemně a připomíná, že odborná komise pro učební plán připravila také varianty učebního plánu pro jedenáctiletou střední školu bez přípravy pro vysokou školu.

5. Připomínky soudruha Korejse k návrhu varianty pokusného učebního plánu, předané předsednictvu Ústřední pedagogické komise:

Návrh varianty vypracovaný předsednictvem Ústřední pedagogické komise vyřazuje věcné učení z jazyka vyučovacího již od 1. postupného ročníku ve formě učení o přírodě a společnosti. Toto úplné vydělení věcného učení z jazyka není ve shodě s příslušným oddílem usnesení předsednictva ÚV KSČ o učebnicích z r. 1951 a s usnesením ÚV KSČ z r. 1955 o všeobecně vzdělávacím školství.

Závěrem byly projednány některé *organizační otázky*. Tajemník komise soudruh Mařan informoval, že ministerstvo školství a kultury dopisem schválilo zásady pro tvorbu učebnic, vypracované Ústřední pedagogickou komisí. I. náměstek ministra školství a kultury soudruh B. Mucha v dopise píše: »Dovolte, vážený soudruhu řediteli, abych Vám a ostatním Vaším spolupracovníkům z Ústřední pedagogické komise vy-

*Návrh učebního plánu
jedenáctileté všeobecně vzdělávací střední školy (za předpokladu 1—2leté přípravy pro vysoké školy)
(Zasedání ÚPK dne 29. VI. 1957)*

Učební předmět	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Celkem
Jazyk vyučovací	8	10	10	9	8	6	5	5	4	4	3	72
Jazyk ruský					2	3	3	3	3	3	3	20
Další cizí živý jazyk									3	3	2	8
Dějepis						2	2	2	2	2	2	12
Zeměpis s geologií						2	2	2	2	3	2	13
Matematika ^{a)}	4	5	5	5	5	5	4	4	4	4	5R	50
Učení o přírodě a společnosti	3	3	3	4	5							18
Fysika							3	2	3	3	4	15
Chemie								3	3	2	3	11
Biologie						3	2	2	2	2	2	13
Tělesná výchova ^{a)}	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	22
Kreslení	1	1	1	2	2	2	2	1				12
Psaní				1	1							2
Rýsování						1	1	1				3
Hudební výchova	1	1	1	1	1	1	1	1				8
Ruční práce	1	1	1	2	2							7
Základy výroby ^{b)}						3	3	3	3	3	3	18
	20	23	23	26	28	30	30	31	31	31	31	304

Nepovinné předměty:

Speciální výrobní praxe . .									2	2	2	6
Sportovní hry									2	2	2	6
Zájmové kroužky				2	2	2	2	2	2	2	2	16

¹⁾ Prázdninová praxe: mezi 8.—9. p. r. — 6 dní po 6 hod. = 36 hod.
mezi 9.—10. p. r. — 12 dní po 6 hod. = 72 hod.
mezi 10.—11. p. r. — 12 dní po 6 hod. = 72 hod.

^{a)} CO: v 9.—11. p. r. po 20 hodinách ročně.

^{b)} Matematika v 11. p. r. »5 R« znamená včetně rýsování.

slovil v závěru dopisu díky a uznání za velkou práci, kterou jste dosud vykonali a vykonáváte při projednávání první etapy pokusných učebnic.«

ÚPK vzala na vědomí, že na Slovensku vznikla Slovenská ústřední pedagogická komise pro řízení a koordinaci práce slovenských odborných komisí a subkomisí. Zástupci Slovenské ústřední pedagogické komise budou členy ÚPK v Praze a budou do jejích jednání přinášet zásadní otázky řešené ve Slovenské ústřední pedagogické komisi. Tajemníci slovenských komisí a subkomisí se účastní jednání v příslušných odborných komisích celostátních. ÚPK kooptovala za člena soudruha doc. L. Bakoše, ředitele Výzkumného ústavu pedagogického v Bratislavě, a pověřila jej funkcí II. místopředsedy.

Byl vysloven souhlas, aby návrh osnov tělesné výchovy byl předložen MŠK, avšak odborné komisi bylo uloženo, aby vypracovala osnovu pro tělesnou výchovu v 9.—11. post. roč. s 2 hodinami týdně a také ji předložila ministerstvu školství a kultury.

Stanislav Mařan

OSLAVA JANA AMOSE KOMENSKÉHO V SOFII

Jedním z prvních národů, kteří odpověděli na výzvu Světové rady míru programem stejně mchutných jako srdečných oslav Komenského, byl bratrský národ bulharský. Byl ustaven zvláštní komitét pro oslavy, v jehož čele je dávný přítel našeho národa, předseda bulharské akademie věd, Todor Pavlov. Tento komitét uspořádal 15. IV. 1957 oslavný večer pro širokou veřejnost v Sofii. Úvodní slovo měl Todor Pavlov. Ocenil vřelými slovy historický i aktuální význam Komenského nejen jako zakladatele novodobé pedagogiky, ale i jako velikého myslitele renaissančního období. Jeho pronikavá analýsa byla zároveň prohrává bratrskou srdečností, s níž ukazoval, jak je Komenský blízký Bulharům jako slovanský myslitel.

Obsáhlou a poutavou přednášku o ži-

votě a díle J. A. Komenského pronesl profesor pedagogiky na sofijské universitě Najden Čakarov. Překvapením byl způsob, jakým byly předneseny ukázky z tvorby Komenského. Herci po vzoru ruských »čtěl-ců« znali úryvky nazpaměť a jejich přednes byl současně vzrušenou, živou hrou. Před pozorným obecnstvem poutník z Labyrintu se děsil nad krutostí a nesmyslností válčení, herec jímavě přednášel žaloby chudých z »Listů do nebe«, výstižně zněl výměr míru z »Cesty pokoje«. — Podání bylo na výsost účinné a hluboce zapůsobilo na obecnstvo. Tytéž úryvky pak přenášel i sofijský rozhlas.

Vhodným doplňkem večera bylo provedení Dvořákovy symfonie »Z Nového světa«, kterou provedl státní symfonický radioorchestr. — Jako by tu k oslavě Komenského, hluboce lidského obránce stejné přirozenosti a stejných práv lidí bílých i barevných, zazněla skladba, vytrysklá ze zdrojů stejně ryzího citu lidské vzájemnosti.

Oslavný večer není jediným podnikem k uctění památky velikého našeho pedagoga v Bulharsku. Po komeniologickém sjezdu v Praze bude v Sofii uspořádána vědecká konference o jeho díle.

Jiřina Popelová

DOPORUČENÍ Č. 42 MINISTERSTVŮM ŠKOLSTVÍ TÝKAJÍCÍ SE ŠKOLNÍ INSPEKCE.

Mezinárodní konference o veřejném školství, jež byla svolána do Ženevy organizací UNESCO a Mezinárodním úřadem pro výchovu, se sešla 9. července 1956 na svém XIX. zasedání a přijala 16. července 1956 následující »Doporučení«:

Konference,

se zřetelem na to, že zásady vyložené v »Doporučení č. 10« o školní inspekci, které byly přijaty 20. července 1937, VI. mezinárodní konferencí o veřejném školství, potřebují být posíleny, znovu definovány a přizpůsobeny nynější situaci,

se zřetelem na nedávno dosažený úspěch docílený všeobecným úsilím, kterým byly

upevněny a rozšířeny ekonomické a kulturní styky mezi různými zeměmi světa,

se zřetelem na to, že inspekce má přispět k rozvoji školství, jež poskytne všeobecné vzdělání dětem a mládeži tím, že bude rozvíjet jejich morální, intelektuální a tělesné vlastnosti pro službu v jejich mateřských zemích a tím že bude podporovat demokracii, mír a přátelství mezi národy,

se zřetelem na to, že rostoucí důležitost vzdělání v životě národů vyžaduje, aby školská správa i vychovatelé udělali všechno, co je v jejich silách, ke zlepšení systému výchovy, a to jak po stránce odborné, tak i administrativní, a aby tak zajistili pokrok ve školství a aby zvýšili jeho účinnost,

se zřetelem na to, že složitá, obtížná a stále se měnící práce učitele vyžaduje inspektory, kteří mají *speciální vzdělání a zkušenost*,

se zřetelem na to, že stálé zlepšování a změny v učebních osnovách, v učebních pomůckách, ve vyučovacích metodách a ve způsobu hodnocení žáků vyžadují neustálý odborný růst učitelů, ke kterému inspektori mohou velice přispět,

se zřetelem na to, že inspektor, ať jakkoliv pojmenován a ať je jakékoliv pojetí rozsahu a podstaty jeho funkce, je důležitým činitelem v hladké a účinné práci škol a je důležitým činitelem v koordinaci práce školy s výchovnými a jinými zařízeními obce a okresu,

se zřetelem na to, že skoro ve všech zemích je inspektor považován za poradce učitele, že ve většině těchto zemí je oprávněn kontrolovat jak práci učitele, tak školskou správu a že se od něho vyžaduje, aby přispíval k zlepšování vyučování a výchovy ve školách tím, že bude vhodně působit na učitele i na vyšší složky školské správy,

se zřetelem na to, že názor na inspekci vysokých škol není ani zdaleka jednotný a že se obecně zdá, že je hlavně důležitá inspekce národních škol, středních škol všeobecně vzdělávacích a škol odborných,

se zřetelem na to, že je důležité organizovat inspekci na všech stupních — ústřed-

ní, krajskou a okresní — ale že je důležité, organizovat mimo všechny kategorie inspektora přímý styk s učiteli, který může být nejlépe doporučen s větší nebo menší všeobecnou upotřebitelností,

se zřetelem na to, že státy s podobnými cíli, ale s různými životními podmínkami potřebují nalézt různá řešení problému školní inspekce,

předkládá ministerstvům výchovy různých zemí následující doporučení:

Cíl inspekce.

1. Základním cílem inspekce má být povzbudit všemi možnými prostředky rozvoj a účinnost výchovných zařízení a zajistit oboustranné spojení mezi školskou správou a školou a veřejností.

2. Inspekce má být považována za službu, pomocí které vysvětlujeme učitelům a veřejnosti školskou politiku úřadu a moderní výchovné myšlenky a metody a také pomocí této služby se dostávají ke kompetentním úřadům zkušenosti, potřeby a tužby učitelů a místního obyvatelstva.

3. Inspektor má přispět k zajišťování nutných prostředků, aby učitelé mohli vykonávat svou funkci účinně a důstojně, tím, že jim umožní další vzdělávání, že zabráňuje jejich intelektuální izolaci, že má ohled na jejich osobnost a na jejich názory tak, aby je podněcoval k iniciativní práci vždy, když je to možné.

4. Inspektor má vynaložit všechno své úsilí, aby vytvořil ovzduší porozumění, pochopení a vážnosti mezi učiteli, rodiči a veřejností, neboť toto ovzduší důvěry je podstatné, aby jakákoliv výchovná práce měla zdárný účinek, a je také nutné, aby učitelova práce byla morálně a materiálně podporována veřejností.

Systém a organizace inspekce.

5. Ať má stát jakýkoliv systém školní inspekce a ať má jakkoliv organizovanou poradenskou činnost pro učitele, tento systém

má být v souladu s administrativním a výchovným systémem státu.

6. Když školní inspekce a poradenská činnost pro učitele je organisována na různé úrovni školské správy, jak je to v některých státech, potom je žádoucí, aby mezi různými kategoriemi inspektorů byla zajištěna pružná koordinace.

7. Ve státech, kde inspektor je odpovědný jak svým nadřízeným (t. j. inspektorům vyšší kategorie — pozn. překl.), tak okresním nebo krajským školským nebo správním úřadům, je nutné vyvarovat se každému křížení zájmů, které by znesnadňovalo jeho práci.

8. Kontrola inspektorovy práce těmi, kterým je odpovědný (ať jsou to jeho nadřízení nebo školská správa na různé úrovni), má být prováděna podle stejných zásad porozumění a spolupráce, podle kterých, jak se očekává, jedná inspektor sám ve styku s učiteli.

9. Je výhodné, jestliže inspektor má své pracoviště v těsné blízkosti výchovných zařízení a obvodu, v kterém slouží.

10. Ať inspektoři mají svá pracoviště ve svých obvodech nebo ať jsou soustředěna do jednoho centra, je podstatné, aby vzájemný styk jim umožňoval sladit jejich názory, vyměňovat si myšlenky a diskutovat o problémech všeobecného zájmu.

11. Protože klademe velký důraz na vzájemný vztah mezi národním, středním a odborným školstvím, je žádoucí, aby se inspektoři těchto tří kategorií občas scházeli a diskutovali o obecných otázkách.

12. Organizace inspekce *podle předmětů* nebo *podle skupin předmětů* se hodí přirozeně pro všeobecně vzdělávací střední školy a pro školy odborné s podmínkou, že *všestranný rozvoj žáka bude zajištěn*.

13. Je všeobecná praxe, že inspektoři národních škol nejsou odborníci pro jednotlivé předměty, nicméně může být prospěšné zaměstnávat odborné inspektory pro takové předměty, jako jsou *tělesná výchova, vý-*

tvárna výchova, ruční práce a domácí práce, nebo když při inspekcích těchto předmětů jsou všeobecní inspektoři doprovázeni experty pro tyto předměty.

14. Protože charakter některých typů škol se stále více specialisuje, jako jsou mateřské školy, školy pro mládež vyžadující zvláštní péče, školy pro dospělé, je výhodné užívat inspektory specialisty a ženy inspektorky pro inspekci těchto škol.

15. Aby byla zajištěna koordinace výchovy ve státních i sokromých školách, mají být oba druhy škol kontrolovány jedněmi i týmiž státními inspektory.

16. Ačkoliv není možné stanovit pravidla použitelná pro všechny situace, mělo by být uznáno, že počet škol a učitelů, jež jsou podřízeny jednomu inspektorovi, musí být závislý, mezi jiným, na rozptýlu škol a na komunikačních prostředcích, aby byl umožněn účinný styk s venkovskými školami právě tak, jak s městskými.

17. Mimo to je nemožno určit minimální počet návštěv, které by měl vykonat inspektor během daného období, neboť to závisí na více činitelích, jako na př. na nedostatcích škol, na zkušenosti učitelů a na mnoha dalších, které jsou mimo úvahu; nicméně, kromě náhodných návštěv, inspektor by měl být schopen navštívit všechna různá výchovná zařízení svého obvodu, zvláště školy málotřídní, během nejméně jednoho roku; při tom se plně uznává, že při horším stavu školství jsou žádoucí častější návštěvy.

18. Aniz bychom stanovili přesnou normu pro trvání inspekční návštěvy, je nutno upozornit na nebezpečí, které je skryto v příliš spěšných návštěvách; právě klidným a lidským stykem inspektor nejspíše získá důvěru učitelů, jakož i tím, že jim poradí a pomůže v tom, co potřebují.

19. Ačkoliv inspektor je odpovědný za to, jak pomáhá školám, má své rady dávat jen po důkladné poradě s ředitelem školy; v určitých případech je vhodné svolat poradu celého sboru nebo předmětové skupiny.

Povinnosti inspektora a metody jeho práce.

20. Ačkoliv nemůže být popřeno, že je prospěšné omezit úlohu inspektora na činnost poradenskou a na vedení učitelů, je nutno poznamenat, že většina států nicméně trvá na tom, aby vlastní pedagogická činnost inspektorova byla doplněna činností úřední a hospodářskou.

21. I když se uznává, že inspektor má být i rádce učitelů i správní úředník, který je odpovědný za pokrok ve školství ve svém obvodu — obě funkce se dají těžko odloučit — je žádoucí, aby byl zbaven běžné úřední agendy, která tak často zaujímá velkou část jeho času.

22. Pomoc, kterou by měl inspektor dostat při sekretářské práci, je ještě nutnější, jestliže jeho povinnosti se rozšiřují i na takové otázky, jako je povinná školní docházka, školní budovy a zařízení, ustanovování, překládání, povyšování a disciplinární opatření týkající se učitelů.

23. Při pracích rázu administrativního inspektor se vydává v nebezpečí, že se dostane do konfliktu s dalšími pracovníky školské správy; je proto výhodné, aby řízení škol školskými úřady bylo co nejjednodušší a bylo dobře koordinováno.

24. Je nutno připomenout, že i v těch zemích, kde inspektor nemá žádné administrativně správní povinnosti, se od něho očekává, že bude jednat, zvláště na úrovni kraje a okresu, jako zástupce školských úřadů tak, že bude navrhopvat prostředky, jak kvantitativně i kvalitativně zlepšovat školství, že bude provádět statistická a jiná vyšetřování různých jevů života školy, že se činně účastní práce výborů a podobně.

25. Jako poradce a vedoucí může inspektor mnoho vykonat pro další vzdělávání učitelů tím, že bude organisovat porady, i mezinárodní, konference, semináře a prázdninové kursy; jestliže se účastní této práce, musí být zajištěna účinná spolupráce mezi inspektorem, ústavem pro další vzdělávání učitelů a mezi všemi školskými úřady, kterých se to týká.

26. Inspektor má dohlížet, jak jsou oficiální pokyny užívány v praxi, a když je to nutné, má vysvětlovat učitelům, jak je v praxi užívat; inspektor má také předávat tužby, přání a naděje učitelů vyšším školským úřadům.

27. Aniž by inspektor musel přebírat přímou odpovědnost, a za předpokladu, že racionálně upravený časový rozvrh dá mu potřebný čas, může inspektor podporovat mimoskolská zařízení jak výchovná, tak i sociální, jako jsou školní jídelny, prázdninové tábory a schůze rodičovských sdružení; má pomáhat školám, aby navázaly vhodné mezinárodní styky.

28. Když během svých návštěv inspektor podá některé návrhy výchovného rázu a doprovodí je dokonce praktickou ukázkou, má velmi pečlivě respektovat intelektuální svobodu učitele a jeho iniciativu.

29. Je žádoucí, aby inspektor bral v úvahu návrhy týkající se výchovy, které dostane od učitelů nebo učitelských organizací.

30. Kdykoliv je inspektor požádán, aby provedl jakékoliv zhodnocení učitelské práce, toto zhodnocení má být objektivní a má být provedeno tak, aby vedlo a povzbudilo učitele a má být učiteli oznámeno.

31. Učitelům má být zajištěno právo, aby se mohli odvolat proti inspektorovu posudku, jestliže se jim zdá nespravedlivý.

Jmenování inspektorů a jejich status.

32. Ať je kdokoliv odpovědný za jmenování inspektorů a ať se vybírají podle kteréhokoliv systému, kandidátům a učitelům má být dána záruka, že jmenování bude objektivní a že se bude opírat pouze o osobní hodnotu žadatele, o jeho odbornou schopnost a o jeho vynikající vlastnosti.

33. Protože jmenování inspektorů závisí podstatně na jejich odborných kvalitách, má být pečováno o to, abychom se vyhnuli vší diskriminace týkající se rasy, pohlaví, víry, filosofických nebo politických názorů nebo sociálního původu kandidáta.

34. Při jmenování inspektora má být zvláště uvažováno o jeho školním vzdělání a státních zkouškách, o jeho vzdělání v psychologii a v pedagogice, o jeho učitelských zkušenostech a zdá se podstatné, aby měl jistý minimální počet let učitelské služby.

35. Kromě vysokoškolského odborného a pedagogického vzdělání je rozumné vyžadovat, aby nastávající inspektor měl ještě jisté specifické vlastnosti: zdraví, poctivost, nestrannost, smysl pro nezávislost, ochotnost a laskavost, iniciativnost a nadšení.

36. Odborný výcvik inspektorů má jisté přednosti; k tomu přispívají zvláště kursy pedagogiky a psychologie, jež mají také obsahovat studium srovnávací pedagogiky, pomocí kterého se seznámí inspektoři s výchovnými problémy jiných států a s jejich řešeními.

37. Inspektorům ve službě má být vše možné umožněno, aby se dále vzdělávali (konference, prázdninové kursy, semináře, a na de všecko stipendia na cesty a studia v cizině) a aby poznávali všechny druhy učebních pomůcek; mají mít přístup k od-

borné knihovně s literaturou o nových výchovných pokusech, myšlenkách a názorech a mají mít možnost poslouchat přednášky vynikajících pedagogů v školské správě a dozoru, o nových proudech v teorii pedagogiky, dětské psychologie a podobně.

38. Platy inspektorů mají odpovídat důležitosti, která je připisována jejich povinnostem, a mají se rovnat platům ostatních úředníků, kteří pracují ve státní správě; inspektorům se má dostat všech materiálních a společenských výhod, které jsou poskytovány úředníkům stejného stupně.

39. Je důležité usnadnit, pokud je to možné, cestování, které je součástí inspektorovy práce; cestovní výlohy inspektora mají být přiměřené důstojnosti a potřebám jeho funkce.

40. S ohledem na to, aby inspektoři byli povzbuzováni ve vykonávání svých povinností a aby bylo umožněno školským úřadům čerpat z jejich zkušeností, je žádoucí, kdykoliv je to možné, aby inspektoři byli vybíráni k povýšení na vyšší místa buď jako inspektoři anebo do školské správy.

MŠK.

Ústřední knih. Pef UK

2 5 9 6 0 0 9 1 5 6